

UZASADNIENIE

Potrzeba i cel związania się RP Umową oraz Protokołem

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki dotycząca rozmieszczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących (zwana dalej Umową) została podpisana w Warszawie w dniu 20 sierpnia 2008 r. Podstawą stanowiska delegacji polskiej była instrukcja negocjacyjna zaakceptowana przez Prezesa Rady Ministrów w maju 2007 r.

Umowa miała na celu uregulowanie kluczowego elementu współpracy między Rzeczpospolitą Polską a USA w dziedzinie obrony przeciwrakietowej, czyli umieszczenia na terytorium polskim amerykańskich antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących („ground-based interceptors” – GBI). W Umowie określone zostały podstawy prawne instalacji w bazie wojskowej na terytorium polskim (dalej: Bazie) amerykańskich antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących oraz regulacje dotyczące ewentualnego użycia tych rakiet. Zakładanym celem rozmieszczenia rakiet GBI na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej było zwalczanie rakiet średniego, pośredniego i dalekiego zasięgu wystrzeliwanych z regionu Bliskiego Wschodu.

W Umowie zawarto szereg rozwiązań prawnych dotyczących takich kwestii, jak: status oraz zasady budowy i funkcjonowania Bazy, w której będą rozmieszczone elementy amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej z dziesięcioma wyrzutniami rakiet przechwytyjących, reguły jej używania przez siły amerykańskie, zasady sprawowania dowództwa w Bazie, włączając w to podział kompetencji między polskim i amerykańskim dowódcą Bazy, zabezpieczenie logistyczne Bazy, zasady korzystania z infrastruktury Bazy przez znajdujące się w niej siły amerykańskie, współpraca między organami Rzeczypospolitej Polskiej a USA w zakresie bezpieczeństwa Bazy, ochrona środowiska, odpowiedzialność prawno-międzynarodowa za ewentualne szkody spowodowane użyciem systemu obrony przeciwrakietowej.

Umowa w Art. II – VII zawiera regulacje dotyczące funkcjonowania Bazy, w której będą rozmieszczone elementy systemu przeciwrakietowego. Stosownie do postanowień Art. II i III będzie to polska baza wojskowa w Słupsku – Redzikowie, która zostanie częściowo

udostępniona stronie amerykańskiej, jakkolwiek na terenie Bazy będzie stale obecny komponent polski, a sama Baza będzie znajdować się pod polskim dowództwem. Na terenie Bazy będzie obowiązywało prawo polskie. Ponadto polski Dowódca Bazy będzie miał dostęp do terenu całej Bazy, a strona polska będzie ustanawiać procedury dostępu do Bazy przedstawicieli stron trzecich. Baza pozostaje integralną częścią terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie występuje jakiegokolwiek uszczuplenie suwerennych praw państwa polskiego w zakresie zwierzchnictwa terytorialnego nad terenem Bazy (Art. III ust. 2). Rzeczpospolita Polska jest także właścicielem wszystkich budynków, budowli oraz rzeczy trwale związanych z gruntem na terenie Bazy, w tym zbudowanych lub przebudowanych przez USA (Art. III ust. 5).

W Art. IX, będącym jednym z najważniejszych przepisów Umowy, zawarto zobowiązanie USA do zapewnienia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz obrony Rzeczypospolitej Polskiej przed atakiem rakietami balistycznymi przy użyciu amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej. W Art. VII ust. 3 zawarto też zapis dotyczący zobowiązania USA do koordynacji z Rzeczpospolitą Polską tzw. planu ewentualnościowego, określającego działania, które zostaną podjęte w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa Bazy. Ponadto na mocy Art. IX zapewniono udział Rzeczypospolitej Polskiej w procesie opracowywania zasad użycia systemu obrony przeciwrakietowej do obrony Rzeczypospolitej Polskiej i Obszaru Północnoatlantyckiego, oraz zdefiniowano zakres danych, jakie Rzeczpospolita Polska będzie otrzymywać z całego systemu obrony przeciwrakietowej USA (na poziomie równym innym sojusznikom współpracującym w ramach systemu z USA). W zakresie sposobu używania Bazy strona amerykańska została zobowiązana na mocy ust. 4 tego artykułu do używania Bazy oraz rozmieszczonych w niej elementów systemu obrony przeciwrakietowej tylko do celów zgodnych z prawem międzynarodowym, w tym z Kartą Narodów Zjednoczonych, oraz wyłącznie w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony.

Na podstawie Art. XIII ustalono, iż USA będą finansować koszty budowy oraz utrzymania wszelkich obiektów i urządzeń znajdujących się w części Bazy używanej wyłącznie przez stronę amerykańską, jak również pokryją koszty związanych z tym usług. Strona polska pokryje natomiast koszty budowy oraz utrzymania obiektów i urządzeń znajdujących się w polskiej części Bazy i używanych wyłącznie (lub przede wszystkim) przez polskie dowództwo, jak również będzie odpowiedzialna za opłaty lokalne związane z funkcjonowaniem Bazy.

W odniesieniu do odpowiedzialności prawnej za skutki użycia systemu obrony przeciwrakietowej, w Art. XIV Umowy uzgodniono, że roszczenia za szkody w Polsce spowodowane użyciem systemu będą zaspokajane na podstawie odpowiednich zapisów Art. VIII Umowy między Państwami – Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. (NATO SOFA), której stronami są Rzeczpospolita Polska i USA jako państwa członkowskie NATO. Strona amerykańska będzie ponosić odpowiedzialność za szkody związane z użyciem systemu tylko wtedy, gdy USA uzna taką odpowiedzialność i w takim przypadku roszczenia będą zaspokajane według prawa amerykańskiego. Analogiczne rozwiązanie zastosowano w odniesieniu do strony polskiej; Rzeczpospolita Polska będzie ponosić odpowiedzialność tylko w przypadku, gdy taka odpowiedzialność zostanie przez nią uznana, ponieważ szkody lub straty są następstwem jej działań lub zaniechań.

Załącznik do Umowy stanowi, że liczba członków sił zbrojnych i personelu cywilnego USA początkowo rozmieszczonych w Bazie nie przekroczy 500 osób. Liczba ta nie może zostać zwiększona bez uzyskania wcześniejszej zgody polskiego Ministerstwa Obrony Narodowej.

Umowa po jej podpisaniu nie została skierowana do ratyfikacji, gdyż administracja wybranego w listopadzie 2008 r. na prezydenta USA Baracka Obamy dokonała kompleksowego przeglądu programu obrony przeciwrakietowej USA. W jego wyniku 17 września 2009 r. USA ogłosiły decyzję o modyfikacji koncepcji systemu. Według nowej koncepcji amerykańska obrona przeciwrakietowa w Europie ma w pierwszej kolejności zapewniać ochronę przed rakietami krótkiego i średniego zasięgu wystrzelonymi z Bliskiego Wschodu. System ten ma być rozwijany w sposób etapowy, w zależności od pojawiających się zagrożeń raketowych i dostępności technologii (the European Phased Adaptive Approach – EPAA). Ma on również opierać się na już sprawdzonych systemach obrony przeciwrakietowej (tj. systemach Patriot, THAAD, SM-3). Ponadto USA zdecydowały, że przyszłe instalacje obrony przeciwrakietowej w Europie staną się ich wkładem w budowę systemu obrony przeciwrakietowej NATO.

W odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej powyższa decyzja oznaczała de facto rezygnację przez USA z rozmieszczenia na terytorium polskim antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących typu GBI, o których mowa w Umowie. Równocześnie Rzeczpospolita Polska otrzymała od USA propozycję (potwierdzoną 1 października 2009 r. w formie pisemnej) współpracy przy realizacji nowej koncepcji. Zakładała ona

rozmieszczenie na terytorium polskim bazy z raketami przechwytyjącymi bazowania naziemnego typu SM-3. Przeznaczeniem tej instalacji ma być obrona Europy Środkowej i Północnej przed atakiem rakiet średniego i pośredniego zasięgu (do 5,5 tys. km). Koncepcja etapowego rozwoju systemu zakłada, że instalacja ta osiągnie gotowość operacyjną ok. 2018 roku.

Rzeczpospolita Polska wyraziła zainteresowanie udziałem w budowie nowego systemu podczas wizyty w Polsce wiceprezydenta USA J. Bidena (Warszawa, 21 października 2009 r.). Oba państwa potwierdziły również gotowość kontynuacji współpracy w dziedzinie obrony przeciwrakietowej na mocy podpisanej w sierpniu 2008 r. Umowy, po jej adaptacji do nowego rodzaju systemu obrony przeciwrakietowej opartego o rakiety SM-3 oraz do wykorzystania w tym celu bazy w Słupsku – Redzikowie.

W związku ze zmianą koncepcji systemu obrony przeciwrakietowej umawiające się strony Umowy zidentyfikowały potrzebę uaktualnienia jej treści. Uzgodniono, że zmiany zostaną dokonane przez zawarcie protokołu modyfikującego zapisy Umowy.

Protokół został podpisany w dniu 3 lipca 2010 r. w Krakowie. Zakres zmian w Umowie dokonanych Protokołem jest możliwie najmniejszy, a wprowadzone zmiany mają wyłącznie charakter umożliwiający realizację zadań sił USA przeznaczonych do rozmieszczenia w Słupsku – Redzikowie, w oparciu o system inny niż wykorzystujący pociski typu GBI.

Zmiany zawarte w Protokole obejmują:

- modyfikację technologii określającej system oraz jego elementy (zastąpienie rakiet przechwytyjących GBI bazowania podziemnego systemem naziemnym),
- zdefiniowanie w sposób opisowy systemu obrony przeciwrakietowej przeznaczonego do rozmieszczenia w Słupsku – Redzikowie oraz wyliczenie jego elementów w zmodyfikowanym załączniku do Umowy. Dodatkowym elementem w stosunku do instalacji wykorzystującej rakietę GBI jest radar naprowadzania rakiet,
- uaktualnienie mapy bazy stanowiącej załącznik do Umowy (przesunięcie granic między wewnętrznymi strefami bazy, będące wynikiem innych niż dla GBI wymagań terenowych dla planowanego rozmieszczenia systemu SM-3).

Podstawową zmianą redakcyjną wprowadzoną w tekście Umowy przez Protokół jest zmiana określenia „antybalistyczne obronne rakiety przechwytyjące” na „system obrony przed raketami balistycznymi”. Zmiana ta, odzwierciedlająca modyfikację technologii użytej

w instalacji, pociągnęła za sobą konieczność dostosowania polskiej wersji językowej przez zmianę słowa „przeciwrakietowej” na „przed raketami balistycznymi” we wszystkich miejscach, w których użyto go w Umowie.

Art. IV Protokołu wprowadza do Art. II Umowy definicję systemu obrony przed raketami balistycznymi stanowiąc, iż system ten „obejmuje rakiety przechwytyjące systemu obrony przed raketami balistycznymi, system radarowy, wyrzutnie, system dowodzenia i kontroli, system łączności, sprzęt związany z misją obrony przed atakiem rakiet balistycznych i sprzęt do wsparcia tej misji”.

Art. XII zmienia Załącznik do Umowy przez dostosowanie nazwy systemu obrony analogicznie do pozostałych artykułów, a ponadto wylicza enumeratywnie komponenty Kompleksu Obrony Przeciwrakietowej, stanowiącego część Bazy, w której umieszczony jest system obrony przed raketami balistycznymi. Zgodnie z wprowadzonymi zmianami Kompleks ma się składać z: obiektów administracyjnych, konserwacji i warsztatów naprawczych; instalacji wodociągowej, instalacji rozdziału mediów, generatora zasilania, instalacji łączności, instalacji magazynowania i dystrybucji paliwa, stacji kontroli zabezpieczeń wejść i wyjść, instalacji monitoringu stanu bezpieczeństwa, terenu magazynowego, modułów wyrzutni rakiet przechwytyjących, radaru oraz instalacji dowodzenia.

Różnice między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym

Umowa i Protokół samoistnie nie powodują konieczności dokonania zmian w obowiązującym ustawodawstwie. Umowa zobowiązuje natomiast strony do zawarcia odrębnych porozumień, mających charakter wykonawczy w stosunku do Umowy, jak w sprawie zasad korzystania z terenów otaczających Bazę (Art. V ust. 7), przekazywania stronie polskiej danych personelu USA (Art. III ust. 11), wymiany informacji wywiadowczych i kontrwywiadowczych o wszelkich zagrożeniach dotyczących Bazy (Art. VII ust. 7 i 8), utworzenia stanowisk oficerów łącznikowych dla strony polskiej w celu umożliwienia ścisłej współpracy w zakresie systemu obrony przeciwrakietowej (Art. IX ust. 5). Art. XV przewiduje możliwość zawierania również innych porozumień wykonawczych, w zależności od sytuacji i potrzeb stron.

Zmiany w Umowie wprowadzone Protokołem mają charakter dostosowujący treść Umowy do instalacji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w bazie Słupsk – Redzikowo, amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej opartego o rakiety inne niż GBI.

Przewidywane skutki związania się Umową i Protokołem (społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne)

Wszelkie koszty budowy i utrzymywania Bazy będzie ponosić strona amerykańska. Umowa może jednak wywołać dodatkowe obciążenia finansowe dla budżetu państwa związane z realizacją przez stronę polską przewidzianych w niej obowiązków w zakresie: zapewnienia zewnętrznego bezpieczeństwa Bazy (ewentualna relokacja jednostek wojskowych, nowe zadania dla policji lokalnej), rozmieszczenia na terenie Bazy komponentu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (w tym polskiego dowódcy) oraz wykonywania przez niego określonych zadań, organizacji wizytacji, wprowadzenia systemu kontroli lotów nad i wokół Bazy.

Protokół samoistnie nie wywołuje obciążeń finansowych dla budżetu państwa ponad te, które są przewidywane w związku z realizacją przez stronę polską obowiązków przewidzianych w Umowie.

Związanie się przez Rzeczpospolitą Polską Protokołem zmieniającym Umowę nie spowoduje bezpośrednich skutków społecznych i gospodarczych.

Umowa wraz z Protokołem zmieniającym tworzą podstawy ciągłości długofalowej współpracy Rzeczypospolitej Polskiej i USA w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Stwarzają podstawy prawne dla pozycji Rzeczypospolitej Polskiej jako jednego z kluczowych europejskich sojuszników USA w budowie systemu obrony przeciwrakietowej i będą podstawą dla wkładu Rzeczypospolitej Polskiej w zapewnienie Sojuszowi Północnoatlantyckiemu ochrony przed zagrożeniem atakiem raketami balistycznymi.

Rozmieszczenie systemu obrony przeciwrakietowej w Europie stanowi jeden ze środków odpowiedzi na rosnące wyzwanie dla bezpieczeństwa Obszaru Północnoatlantyckiego związane z proliferacją broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia (raket balistycznych) szczególnie na obszarze Bliskiego Wschodu. System SM-3 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanie się w przyszłości częścią systemu obrony przeciwrakietowej NATO, zgodnie z decyzją USA o wniesieniu swoich instalacji obrony przeciwrakietowej na

obszarze Europy do systemu sojuszniczego oraz decyzją szczytu Sojuszu Północnoatlantyckiego w Lizbonie (listopad 2010 r.) o uznaniu obrony przeciwrakietowej za misję NATO.

Tryb związania Umową i Protokołem

Umowa wraz z Protokołem zmieniającym podlega procedurze ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie z uwagi na fakt, że stanowią one układ wojskowy w rozumieniu art. 89 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.